

Minder fra Foldingbro-Egnen i Krigen 1848—50.

Ved Lærer J. H. Byriel, Ø. Vamdrup.

AFDØDE Toldassistent H. L. Knudsen i Vamdrup, der er opvokset i Egnen ved Foldingbro, hvor hans Fader var Gaardmand, har efterladt sig en Del Optegnelser fra Krigsaarene 1848—50. Nogle af dem er af mere almindelig Art og medtages derfor ikke her, medens andre knytter sig til Foldingbro og Omegnen der og turde have saa megen Interesse, at de bør frelses fra Forglemmelse ved at optages i Aarbogen.

Ved Krigens Udbrud var Knudsen 14—15 Aar gammel og opholdt sig i Hjemmet, hvor han hjalp sin Fader ved Landbruget; han blev her Vidne til adskillige Tildragelser, som jeg vil gengive med hans egne Optegnelser.

Saaledes fortæller han om en Ægtkørsel til Kolding, da General Wrangel havde besat denne By efter Slaget ved Slesvig:

„Jeg husker ganske tydeligt, at det var den 20. Maj, Fader fik Ordre til at stille til Ægtkørsel. Han skulde møde i Kolding for at aflevere til Fjenderne en Vognladning Proviant, bestaaende af Hø, Brød, saltet og røget Flæsk og Kød, Linned m. m. Fader kørte selv, og jeg fik Lov til at køre med. Da vi

kom til Kolding, fik vi at vide, at Varerne skulde afleveres paa Staldgaarden, og det var noget nyt for mig at se mig om der, da jeg ingen Sinde tidligere havde været oppe ved Slottet. Her blev jeg Vidne til, at mange dejlige danske Kreaturer blev slagtet af Fjenderne, saa Blodet løb som en lille Strøm ned i Slotssøen.“ — — — —

„En 8 Dages Tid efter dette var jeg en Dag oppe paa Marken for at tilse Kreaturerne, hvilket jeg endnu tydelig kan erindre; der saa jeg en stor Militærafdeling, kommende østfra og bestaaende af Fodfolk, rykke fremad mod Foldingbro. Den var imidlertid saa langt borte endnu, at jeg ikke kunde afgøre, om det var Tyskere eller Danskere, der kom. Men jeg troede aldeles bestemt, at det var af vore egne Folk, hvorfor jeg løb hjem og fortalte i glad Begejstring, at en Afdeling Danske kom østfra, og vi begav os da straks til Foldingbro, omtr. 10 Minutters Gang fra mit Hjem. Min Moder fik i Hast skaaret en Del Smørrebrød, som hun tog med for at dele det ud blandt Soldaterne, og jeg tror, at Fader havde en Dunk Brændevin med. Men hvem skildrer vor Skuffelse, da vi opdagede, at det var Fjender, nemlig en Afdeling af det hannoverske Jægerkorps, som rimeligvis var paa Tilbagevejen og efter Ordre skulde ud af Nørrejylland. Tyskerne var i daarligt Humør; de havde rigtignok Musikken med, men der lød hverken Spil eller Sang; de var helt tavse, og de saa saa snavsede og pjuskede ud, at der ingen ren Plet var at finde paa dem. Det eneste, der glimrede en Smule, var Bajonetterne. Tyskerne fik ikke Moders Mad, som hun uddelte til Toldbetjentenes Koner og Børn, der blev rigtig glade, og Fader tog sin Brændevin med hjem igen.

Hele Styrken marcherede lige gennem Foldingbro og over Aaen, hvorefter de gjorde Holdt ved et tæt ved liggende Hus. Her fandt Fjenderne altid en god Modtagelse, da Husets Ejer var tysksindet. I en af hans Bygninger var der indrettet Brænderi, og fra dette var der god Udsigt over Eggen, saa Tyskerne her kunde sikre sig mod at blive overrumplede af en dansk Styrke.

En Dag ikke længe efter det foran fortalte kom der en tysk Patrouille dertil, og straks blev der sat en Observationspost op paa Brænderibygningen, og denne Post gik nu frem og tilbage paa det flade Tag uden just at holde alt for skarpt Udkig. I det samme kom en af vore Herregaardsskytter ad Vejle-Chausseen nordfra. Tyskeren opdagede ham omsider og vilde vise ham, at han ikke var bange, hvorfor han vendte Bagdelen til og gjorde Skytten opmærksom paa, at her var et Maal, han kunde skyde efter. Denne var nu kommen saa nær paa sin raske Ganger, at han vel kunde træffe, hvorfor han rask hævede sin Bøsse; men straks viste Tyskeren, hvor modig han, naar alt kommer til alt, var, idet han hurtigst muligt forsvandt ind gennem en Aabning i Taget. Havde Tyskeren kun ventet et Par Sekunder længere, turde han ganske sikkert være bleven befordret ind i Evigheden, efter hvad Skytten senere udtalte.

Nogle Dage efter fik vi til vor store Glæde flere af vore Folk at se; mine Forældre fik en Indkvartering af 17 Dragoner, vist af 6. Regiment, ført af en Løjtnant. De var hos os fra tidlig om Formiddagen til langt ud paa Eftermiddagen. For at sikre dem mod en mulig Overrumpling fra Fjenden blev der straks udsat en Post. Ogsaa jeg fik Lov at holde

Vagt og blev opstillet oppe paa Marken paa en Bakkekam bag en stor Pilebusk, hvorfra jeg havde en god Udsigt i flere Miles Omkreds til alle Sider og navnlig ud over Kongeaa-Dalen og langt ind i Sønderjylland. Jeg havde jo selvfølgelig ingen Uniform paa, saa Fjenderne, om der skulde være nogen tæt ved, ingen Anelse kunde have om, at jeg stod paa Lur; selv syntes jeg jo, at jeg var en rigtig Helt; thi min Faders skarpladte Gevær havde jeg med og længtes efter at komme til at skyde; for noget øvet deri var jeg, idet en 2—3 Maaneder i Forvejen 2 Jægere havde været i Kvarter hos mine Forældre i 3 Uger og givet mig Undervisning i Skydning omtrent hver Dag.

Efter at Dragonerne og deres Heste havde holdt Hvil hos os og var bleven vederkvægede med Mad og Drikke samt faaet deres Brødposer fyldt med Brød, Kød, Flæsk og Smør og Feltflasken med god Kornbrændevin, tog de en hjertelig Afsked med os og takkede mig for min Feltvagtjeneste. Derpaa drog de sydpaa og udtalte Ønsket om at faa fat i General Wrangel og hans Folk for at afbetale lidt mere af de 4 Millioner, som disse ikke fik Held til at bringe med ud af Jylland. Den lille Styrke drog over Aaen ind i Sønderjylland og tog Vejen gennem Landsbyen Dover ad Rødding til. Om de kom til at yde den ønskede Afbetaling, vides ikke; men det gjorde de vel næppe, da Wrangel trak sig tilbage fra Dybbølstillingen, og der kun blev kæmpet meget lidt Resten af dette Aar, bl. a. ved Steppinge, hvor Fjenden trak det korteste Straa. Sidst i August blev der sluttet Vaabenstilstand for 6 Maaneder, nemlig til sidst i Marts 1849“.

— — —
„I November Maaned fik mine Forældre 2 danske

Soldater i Kvarter, og de blev hos os hele Vinteren til ind i Foraaret 1849. De kunde synge en hel Del af de dengang velkendte Krigssange og andre Viser, og det gik lystigt med Sang, naar Lejlighed gaves. Soldaterne, hvem alle Danske saa op til i disse Tider, maatte ogsaa passe deres Tjeneste, som bestod af Felt- og Vagttjeneste. Vagttjenesten var i Foldingbro, hvor et af Toldstedets Lokaler blev benyttet til Vagstue; men i det hele havde vore 2 Jenser ikke ret meget at tage sig for, og navnlig i Julen var de saa godt som helt fri, hvorfor de ogsaa var med ved alle Julegilder der i Nabolaget sammen med mine Forældre, og det gik da altid lystigt med Sang og Fortællinger fra Krigen.

Nu kom imidlertid Nytaarsaften, og saa skulde der jo bruges alle de uskyldige Løjer, som et opfindsomt Hoved kan finde paa. Min største Lyst var det at gaa omkring hos Naboerne og skyde det gamle Aar ud, men selvfølgelig med et rigtigt Gevær, og et saadant havde jeg ikke, da min Fader nægtede at laane mig sit. Derfor var gode Raad dyre. Jeg gik med den Tanke, at den ene af vore Jenser maaske var villig til at laane mig sit; men sikker i min Sag var jeg ikke, for de maatte ikke laane deres Gevær ud til nogen; alligevel spurgte jeg den ene, hvis Døbenavn ogsaa var Jens, Smed af Profession og stor og stærk, om Lov til at faa Geværet Nytaarsaften. Jeg skulde jo nok passe godt paa det, lige saa godt, som om det var ham selv, der brugte det; men han svarede: „Ja, min Dreng, jeg véd jo nok, at du nogenlunde forstaar at haandtere et Gevær, men alligevel faar du ikke mit, fordi det er os forbudt at laane vore Geværer ud til uvedkommende.“ Deraf blev jeg meget ked,

fordi der saa ingen Udsigt var for mig til at komme ud at skyde. Begge Soldater mærkede godt, hvorledes Afslaget bedrøvede mig; de talte saa lidt sammen i Enrum, og derefter kom Jens hen til mig og sagde, at da han kunde forstaa, at det var mig meget om at gøre at komme ud at skyde Nytaar ind, saa vilde han alligevel laane mig Geværet, naar jeg vilde love ham at omgaas det med den største Varsomhed og saa være tilbage om en Time. Præcis en Time efter afleverede jeg Geværet i uskadt Stand til Jens.

Den første Maaned af 1849 forløb i Ro; men sidst i Februar begyndte der atter at komme Røre i Tilstandene. Jeg blev en Dag sendt i et Ærinde til Foldingbro og skulde over paa den anden Side af Kongeaaen for at købe Varer, der ikke kostede noget i Told; men da jeg var kommen omtrent midt ud paa Broen, kom der et tysk Jægerkorps vestfra og vilde hen paa Gæstgivergaarden, hvis Vært var tysksindet. Hans Navn mindes jeg ikke; men han var godt kendt der i Egnen for sin Tyskhed, og han var baade Vært, Købmand, Brændevinsbrænder og Teglværksejer, ja undertiden ogsaa Dyrslæge, og kom paa den Maade i Berøring med mange Folk. Tyskerne besatte straks Broens sydlige Side med en dobbelt Vagtpost, som stod med skarpladt Gevær og Hanen spændt, altsaa færdig til at skyde, om det skulde gøres nødvendigt. Jeg var som sagt naaet ud paa Broen og syntes, det saa farligt ud med de 2 Drabanter.

Vor Feltvagt paa Toldstedet, omtrent 200 Alen borte, udsendte straks en dobbelt Vagtpost, som besatte Broen paa Nordsiden; den ene af Posterne var Jens, som boede hos os, og han var rigtig kommen i Krigshumør ved at se Fjenden paa saa nært Hold;

han raabte saa højt, at Tyskerne godt kunde høre det: „Lad os skyde dem ned, de Hunde! De er ikke mere værd end et Skud Krudt og en Kugle og næppe nok det samme. Vi vil have dem af Vejen, de tyske Asener!“ Han lagde ogsaa Geværet til Kinden og sigtede, saa jeg troede, han havde skudt paa dem, dersom ikke hans Kammerat havde taget fat paa Bøssen og holdt paa den, til Jens tabte noget af sin Hidsighed. Kammeraten gjorde ham indlysende, at det paa ingen Maade kunde gaa at bryde Vaabenstilstanden, da det kunde have de værste Følger for dem. Men jeg tror alligevel, Tyskerne var bleven noget ængstelige, for kort efter trak de Vagtposten bort. Jeg gik nu hen til Købmanden for at handle, men tillige for at udforske, hvor Tyskerne agtede sig hen, naar de drog fra Foldingbro, og fik da ogsaa at vide, at de agtede sig sydpaa gennem Dover, Rødding, Gram, Højrup og langs Sønderjyllands Vestkyst til Tønder. Med den Besked kom jeg tilbage, og jeg syntes, vore Folk blev veltilfredse med den Besked; i det mindste fik jeg megen Ros for mine lagttagelser. Jeg tror nok, at hele Omegnens danske Militærstyrke var bleven alarmeret ved dette Tilfælde, da man jo ikke vidste, hvad Tyskerne kunde hitte paa.

En 3 Ugers Tid derefter forlod de 2 Jenser, der var bleven os kære, mit Hjem til stor Sorg for mig, der holdt saa meget af dem, at jeg intet hellere ønskede end at beholde dem altid.

Sidst i April, et Par Dage efter Slaget ved Ejstrup og Kolding, maatte min Fader atter ud med Sold til Tyskerne, og han fik, som forrige Gang, Ordre til at stille med en Vogn i Kolding, belæsset med Levnedsmidler og Fourage, og ogsaa denne Gang var jeg

med. Da vi var naaet et Stykke op Øst for Hvilested Kro, opdagede jeg paa en pløjet Mark Syd for Landevejen og ganske tæt ved en rund Genstand; jeg var meget nysgerrig efter at se, hvad det kunde være, hvorfor jeg skyndsomst løb derhen og fandt, at det var en 6-pundig Kanonkugle. Jeg skrabede i Hast noget Jord over den, saa den ikke var at se; thi det var min Beslutning at tage den med hjem, naar vi kom tilbage, hvad jeg ogsaa gjorde.

Da vi kom en Fjerdingvej længere frem, opdagede jeg i Landevejsgrøften en blodig Støvle, hvori der stak et overskudt Ben; men om det havde tilhørt en Fjende eller en Ven, kunde vi ikke afgøre. Vi lod det ligge, gjorde Holdt ved det nærmeste Hus, og Fader bad Konen der om at sørge for, at Benet blev begravet paa Harte Kirkegaard, som ligger tæt ved, og hun lovede at gøre efter hans Ønske.

Da vi kørte ind i Kolding By, hvor Soldet skulde afleveres, var der en Mængde Folk, saa Passagen blev saa snæver; at vi næsten ikke kunde komme frem. I Losbygade var der opført store Forskansninger af svært Tømmer, hvori der var lavet Skydeskaar, og paa begge Sider af Forskansningerne var der tilført en Masse Gødning, Ler og Jord, vel for at hindre, at Kanonkugler kunde trænge igennem. Vi slap omsider igennem Trængselen og fik Varerne afleveret paa Staldgaarden.

Efter Vaabenstilstandens Udløb i Juli 1850 overskred den danske Hær Grænsen mod Sønderjylland og drog rask mod Syd for at søge Slag med Oprørshæren. Store Skarer af danske Tropper, baade Rytteri, Artilleri og Fodfolk, ilede mod Syd.

En Dag var jeg gaaet til Vejen for at besøge en

Slægtning, da der kom en stor Artillerikommando dertil i Huj og Hast nordfra og holdt Hvil i Byen en Time, saa der var jo lidt Tid til at beskue alt det svære Skyts, der var med.

Efter en Times Tid drog Tropperne over Grænsen ved Skodborghus. Ogsaa over Foldingbro kom i de samme Dage større Hærafdelinger og satte Kursen mod Syd.“

Hermed slutter Optegnelserne. Om Toldassistent Hans Laurids Knudsen kan oplyses, at han er født i Uhre den 15. August 1834. Efter Krigen 1864 blev han den 26. Januar 1865 ansat som Gendarm i Grænsegendarmeriet, udnævntes 1. April 1868 til Korporal og har været stationeret i Skibelund, Hejlsminde, Kær Mølle og Frederikshøj, til han fra 31. Oktober 1875 flyttede til Vamdrup som Toldassistent, og døde her den 2. April 1906. Sin Barndom havde han henlevet nær ved Grænsen, idet hans Fader havde købt en Landejendom i Folding, og Knudsen har altsaa paa nært Hold kunnet følge Begivenhedernes Gang i Kampen mellem Dansk og Tysk om Sønderjyllands Jordbund næsten hele sit Liv. Han var en god dansk Mand, der elskede sit Fædreland højt, og som Embedsmand godt lidt af sine Kaldsfæller, ligesom han ved sin jævne, bramfri Færd var almindelig afholdt af alle, der kom i Berøring med ham. Ved hans Død mistede Toldetaten en af de gamle, solide Embedsmænd, der har begyndt fra nederst af og arbejdet sig frem gennem praktisk Virksomhed til en anset Livsstilling.
